

Minirapport med politiske anbefalinger

Børn i komplekse skilsmisser

En kvalitativ undersøgelse af børns oplevelse af komplekse skilsmisser

ALT FOR MANGE UNDERSØGER
BARNET

BØRNS VILKÅR

SAMMEN STOPPER VI SVIGT

INDHOLDSFORTEGNELSE

1. INDLEDNING	2
Rapportens opbygning	3
2. BØRNENES OPLEVELSER	3
Når man ikke bliver lyttet til	3
Oplevelse af magtesløshed og store belastningsreaktioner	4
Bekymring for mindre søskende der belastes	5
Tilsidesættelse af egne behov, fordi en forælder er presset	5
3. ANALYSE AF SAGSAKTER.....	6
Mange aktører med stor indflydelse på barnets liv	6
4. SAMMENFATNING AF UDFORDRINGER VED DE KOMPLEKSE SAGER	9
Sagerne udredes ikke ordentligt fra starten.....	9
Fravær af kontinuitet i sagsbehandlingen	9
Fokus på barnets trivsel og perspektiv forsvinder i de fleste sager	10
Børnene bliver ikke lyttet tilstrækkeligt til	10
5. BØRNS VILKÅRS POLITISKE ANBEFALINGER.....	11
6. APPENDIKS - INTERVIEW MED OTTE BØRN I KOMPLEKSE SKILSMISSE	13
Louise og Jonas, 13 og 14 år	13
Maria, 19 år	14
Mathilde, 18 år	16
Sofie, 18 år	17
Anna, 16 år	19
Julie, 17 år.....	20
Jasmin, 16 år	21

1. INDLEDNING

En skilsmisse er altid en skelsættende begivenhed i et barns liv, da den vender op og ned på den verden, barnet hidtil har kendt. Hvor godt barnet trives i skilsmissen, afhænger i høj grad af, hvor godt forældrene samarbejder. Børn, hvis forældre har konflikt, trives dårligere sammenlignet med andre børn, hvis forældre er gået fra hinanden (Børns Vilkår og Egmont Fonden, 2015)¹.

For nogle forældre er konflikterne så indædte og vedvarende, at de gentagne gange havner i Statsforvaltningen, byretten, landsretten eller fogedretten. I rapporten benævner vi dem: 'Komplekse sager'. Betegnelsen dækker over sager, hvor forældrenes konflikt er langvarig og så indædt, at konflikten overskygger fokus på barnet. Samtidig kan der være bekymringer og beskyldninger om seksuelle overgreb, omsorgssvigt og vold over for børnene fra begge forældre, og typisk har en af forældrene også særlige problemer med fx misbrug, psykisk sygdom eller sårbarhed.

Det kan have alvorlige konsekvenser for børn, hvis deres forældre ikke samarbejder og har konflikt. Depression, angst, social isolation, aggressions- og adfærdsproblemer og dårlige skolepræstationer er nogle af de konsekvenser, konflikter mellem forældrene, over længere tid, kan have for børn. For nogle børn fører forældrenes stridigheder til desperate handlinger. På BørneTelefonen har vi børn, som er i en situation, hvor de fortvivlede ringer ind og fortæller, at de er selvskadende og overvejer selvmord (Børns Vilkår og Egmont Fonden, 2015).

Børnene i disse sager hører til de allermest udsatte børn i Danmark. Ud over forældrenes konflikt, belastes børnene af myndighedernes håndtering af konflikten, idet de bliver kasterbolde mellem myndighedsinstanser og fagpersoner. Det betyder, at det system, der skulle agere som velfærdsstatens sikkerhedsnet under børnene, i stedet fastholder dem i et liv med stridende forældre, omsorgssvigt og uafklarede spørgsmål – nogle gange i årevis og til stor skade for børnenes udvikling og trivsel. Samtidig kan man stille spørgsmålstegn ved, om de økonomiske ressourcer, der bruges på disse sager, bruges hensigtsmæssigt i forhold til at skabe reel forandring for børnene.

Noget tyder på, at de nuværende lovgivningsmæssige og strukturelle rammer ikke formår at komme børnene til undsætning. 10-13 procent af alle skilsmisseforældre er i højkonflikt og noget tyder på, at hverken forældreansvarsloven eller den familieretlige strukturreform fra 2007 har formået at nedbringe antallet af disse meget indædte og langvarige konflikter mellem fraskilte forældre (Mai Heide Ottosen, 2016)².

De igangværende forhandlinger om en revision af forældreansvarsloven, er en god anledning til at se på, hvorledes vi kan ændre rammerne således, at børnene kan få bedre og tidligere hjælp. Børns Vilkår har med rapporten valgt at sætte fokus på børn i komplekse sager, fordi det er den gruppe af skilsmissebørn, der efter vores erfaring, har størst brug for hjælp, men som, igen efter vores erfaring, oftest tabes mellem to stole i myndighedernes behandling af deres sag. Formålet med denne rapport er derfor at komme med politiske anbefalinger til, hvordan vi i højere grad, end i dag, indretter et system, der hjælper børn i komplekse skilsmisser.

¹ <https://bornsvilkar.dk/sites/default/files/boerns-vilkaar-rapport-skilsmisse-2015.pdf>

² https://pure.sfi.dk/ws/files/442507/Notat_Udviklingen_i_Familieretlige_konflikter.pdf

Rapportens opbygning

Børns Vilkår har fået helt og delvist indblik i en række sagsakter, ved gennem en årrække, at have beskæftiget sig indgående med skilsmisseområdet. Afsnittet: 'Børnenes oplevelser' rummer en kvalitativ analyse med otte børns oplevelse af forældrenes konfliktfyldte og komplekse skilsmisser, mens afsnittet: 'Analyse af sagsakter' beskriver, hvorledes sagerne håndteres af myndighederne.

Opsamlingen: 'Udfordringer for børnene i de komplekse skilsmisser' skitserer de barrierer, der er i dag for at skabe trygge rammer for børnene. Rapporten munder ud i politiske anbefalinger til, hvordan man i højere grad kan hjælpe børn og forældre i komplekse skilsmisser.

2. BØRNENES OPLEVELSER

I det følgende belyser vi, på grundlag af interviews med otte børn, hvorledes de komplekse skilsmisser opleves fra et barneperspektiv. Børnene er i alderen 13 – 19 år. Tre af børnene bor hos deres far, et barn har boet hos sin far til hun blev 18 år, og fire af børnene bor hos deres mor.

Når man ikke bliver lyttet til

Fælles for de otte børn, vi har interviewet, er, at de oplever, at situationen omkring en børnesamtale er meget svær. Mange er utrygge, fordi de sidder foran en person, de aldrig har mødt før, og i én enkelt samtale skal fortælle ting, som har afgørende konsekvenser for deres eget – og deres forældres liv. Mange af børnene kan ikke finde ud af, hvad der sker med informationerne bagefter og nogle fortæller direkte, at de har løjet, fordi de var bange for, hvilke konsekvenser, det ville få, hvis de var ærlige. For eksempel Sofie, der i dag er 18 år, og som mindre oplevede en manipulerende mor, som hun var bange for. Hun husker børnesamtalen i Statsforvaltningen således:

"De spurgte om, hvordan jeg havde det hos min mor og hvordan jeg havde det hos min far. Og så spurgte de om, hvem jeg havde lyst til at bo hos... så sagde jeg: 'Mor'. Det sagde jeg, fordi jeg kendte ikke andet. Jeg var bange. Også for hvad min mor tænkte og for hendes reaktioner," fortæller Sofie.

Uden varsel tog hendes mor børnene ud af skolen og flyttede fra den ene ende af landet til den anden. I dag bor Sofie hos sin far og kan se i dag, at moren var følelsesmæssigt ustabil. Sofie var bange for hende:

"Jeg kan huske, at da jeg boede i Holbæk med min mor, boede min bror og jeg på værelse sammen. Og en nat kunne min bror ikke sove, og jeg lod som om, at jeg sov. Min mor kom ind og skældte ham ud og sagde, at han bare skulle sove. Og så tog hun et tøjdyr, en af hans højtelskede bamser, og klippede den i stykker

foran ham. Jeg klamrede mig til min bamse, Peter-Kanin, og lukkede øjne og prøvede at glemme det. Men det kunne jeg ikke,” fortæller Sofie.

Nogle børn oplever, at de har været til børnesamtaler, hvor der har været en konklusion, inden de kom ind til samtalen. De efterlyser derfor tid til at fortælle om nuancerne. Børnene går derfra med en oplevelse af, at: 'Nu fandt de ikke ud af, hvordan det 'rigtigt' er'. Børnene oplever overordnet et manglende kendskab til børn i mødet med personer i 'systemet'. Børnene giver udtryk for, at de har brug for personer, der viser respekt for dem i samtalen. De efterlyser voksne, som tager sig tid til at lære dem at kende, så børnene kan føle sig trygge, når de skal fortælle om det, der er svært. Børnene vil gerne frigøres fra det ansvar, det er, at være den, der skal oplyse om sagen. De vil ikke have ansvaret for, hvad der kommer frem om forældrene. Et barn, Jasmin på 16 år, oplever direkte at føle sig under angreb ved børnesamtalen og fortæller:

”Hun sad bare sådan her (trommer med fingrene på utålmodig vis) og bare skrev ned. Det var mere sådan jeg følte, at jeg blev angrebet og skulle sige, hvem jeg ville bo hos,” fortæller Jasmin.

Børnene kommer til at stå alene og uden støtte til børnesamtalen. Nogle af børnene efterlyser mere børnevenlige rammer for samtalen. De forslår, at samtalerne måske kunne foregå andre steder end i Statsforvaltningen, og at der kunne være mulighed for mere end én samtale. I et tilfælde, nemlig for søskendeparret Louise og Jonas på 13 og 14 år, blev den børnesagkyndige fra Statsforvaltningen deres redning, da de valgte at stole på hende og fortælle om de virkelige forhold hos deres psykisk syge mor, der havde anklaget faren for seksuelle overgreb. Det er påfaldende, at børnene beskriver den børnesagkyndige som:

”Bedre end nogle af de andre” og ”Hun talte ikke ned til os.” Besøget fandt sted hjemme hos samværsforælderen og netop ikke i Statsforvaltningen. Den børnesagkyndige lovede børnene fortrolighed og søskendeparret turde derefter at fortælle om deres angst for moren.

Oplevelse af magtesløshed og store belastningsreaktioner

Trods det, at nogle børn er til flere børnesamtaler, oplever børnene i mange tilfælde, at myndighederne ikke finder ud af, hvordan det 'rigtigt' står til i familien. Der sker ingen forandring og børnene mister pusten. Nogle giver nærmest op og går ikke i skole, fordi familien er gået i stykker. I nogle sager får børnene aldrig hjælp til det, det egentlig handler om. I andre sager går der mange år.

Mathilde på 18 år er et eksempel på en pige, der har haft det meget vanskeligt med samværet hos sin far gennem flere år:

”Når han blev gal, gik der altid noget i stykker. Så blev fjernbetjeningen kastet – alt gik i stykker, så det ikke virkede. Og så sagde han alle mulige ting til os. Han kørte meget på min lillebror,” fortæller Mathilde.

Da Mathilde er omkring 14-15 år, får hun et sammenbrud som reaktion på den belastning, samværet med faderen har været for hende:

”Jeg fik sådan et flash back, hvor jeg lige pludselig kunne huske noget... Så jeg spurgte min mor: ’Mor, er det rigtigt, at vi engang, da vi var ovre hos far, at han så havde taget en kniv og ville stikke den i sig selv, hvis vi ikke ville spise vores kartofler?’,” fortæller hun.

Faderen havde ofte truet med at begå selvmord og med at blive kørt over, og Mathilde turde ikke fortælle om forholdene hos sin far til børnesamtale, men er i dag ikke i tvivl: *"Jeg tror, vi havde haft bedst af ikke at se far,"* fortæller hun.

Flere af børnene fortæller desuden, at de har svært ved at følge med i skolen og får højt fravær og/eller har skiftet skole. De har svært ved at være sammen med kammerater og har psykosomatiske symptomer som fx ondt i maven. Flere oplever at blive mobbet og har det skidt i fællesskabet. Konfliktens konsekvenser for børnenes psykiske og sociale udvikling er dermed meget alvorlig.

Bekymring for mindre søskende der belastes

Ud over at børnene selv er belastede, er de også bekymrede for deres mindre søskende, der går igennem det samme og har det dårligt. Et samvær, der ikke fungerer, påvirker også de øvrige børn i en familie. Et eksempel er Julie på 17 år, hvis lillesøster er genstand for en konflikt mellem hendes mor og lillesøsterens far (Julie og lillesøster har ikke samme far). Lillesøsterens far, som ifølge Julie ryger hash, slås med sin nye kone foran børnene og er voldelig overfor lillesøsteren.

Ifølge Julie er lillesøsteren meget påvirket af at se sin far og Julie mærkede en klar bedring i en periode, hvor søsteren ikke havde haft samvær. Nu har far imidlertid genoptaget sagen, og det bekymrer Julie:

"Hendes krop klør, når hun er stresset. Så hver gang hun havde overtøj på, smed hun det og skabte sig. Og blev ved med at skrike, indtil det stoppede med at klø. Og så det, at vi måske skal til det igen. Hvis hun skal til at se ham igen, så bliver jeg i hvert fald gråhåret. Det bliver overhovedet ikke rart at være her igen, hvis det sker på samme måde. Så finder jeg et andet sted at bo. Jeg kan ikke holde det ud. For det går så meget ud over mig og min lillebror, og vi har bare fået nok. Det har stået på i et år nærmest. Det er først nu hun – hun har ikke sovet i sin seng i et år – det er først nu, hun kan begynde at gøre det," fortæller Julie, der kan mærke en tydelig forandring på lillesøsteren nu, da faren ikke har samvær:

"Da hun så ham, mente de, at hun havde ADHD på fuld spring. Nu er hun helt normal. Hun har det godt, hun er klog, hun vil gerne tingene," fortæller Julie.

Tilsidesættelse af egne behov, fordi en forælder er presset

Flere af børnene siger: 'Min far (eller mor) gjorde alt, hvad de kunne'. Børnene iagttager forælderen kæmpe dels mod den anden forælder, dels med myndighederne i form af sagsakter, der dumper ind ad døren, møder og telefonsamtaler. Børnene savner en forælder, der kan passe på dem, men kan godt se, at det ikke er realistisk med det pres, forældrene er udsat for. Derfor tilsidesætter børnene egne behov, for at skåne mor eller far. Mathilde på 18 år, hvis mor i årevis kæmpede for, at børnene ikke skulle på samvær, beskriver det således:

"Mor kunne jo godt se, at hver gang, vi havde været ved far, så var vi mærkelige og vores adfærd var mærkelig. Det gav også problemer. Min mor havde svært ved at få tid. Hun sad altid med de der sager - hver dag. Vi blev nogle meget velopdragne børn, for mor skulle have ro til at lave alle de ting, der var vigtige," fortæller Mathilde, der også følte sig alene, fordi der var mange problemer med lillebroren.

BØRNEBUD PÅ FORBEDRINGER

- Grundig undersøgelse af forældrene, så de 'gennemskues' og så det undgås, at myndighederne tager parti for den forkerte
- Mere børnevenlige samtaler med børn: Måske skulle det være hjemme hos børnene. Måske er der brug for at afholde flere samtaler. Børnene har brug for at lære den børnesagkyndige bedre at kende
- Nogle håber på, at familien får hjælp til at være sammen. De efterlyser, at 'nogle udefra' kommer og hjælper
- Fokus på beskyttelse af børn, så bopælsforælderen ikke skal bruge al sin tid på kamp mod systemet
- Inddragelse af større søskende i samtalerne
- Kortere sagsbehandlingstider

3. ANALYSE AF SAGSAKTER

Børns Vilkår har beskæftiget sig med skilsmisssers betydning for børn igennem en årrække og har derigennem fået indblik i en række komplekse skilsmisssager på sagsakt-niveau. På den baggrund beskrives i det følgende, hvor mange fagpersoner og forskellige afgørelser, der typisk er forbundet med en sag.

Boksene illustrerer en sag, hvor Børns Vilkår har fået adgang til sagsakter. Sagen er anonymiseret.

Mange aktører med stor indflydelse på barnets liv

Forældre, der er fanget i en konfliktfyldt skilsmisse, er ikke kun optaget af konflikten. De skal også forholde sig til en lang række myndigheder og fagpersoner, der alle sammen har en holdning til deres barn og den konfliktsituation, det befinder sig i. Flere af disse aktører kan derudover træffe beslutninger om vigtige spørgsmål i barnets liv.

Jordemødrene på fødeafdelingerne vil i mange tilfælde være de første myndighedspersoner, der stifter bekendtskab med forældrene – i nogle tilfælde mens de endnu er et par. Disse bliver efterfulgt af sundhedsplejersker, der kan få et unikt indblik i det spæde barns trivsel, og har mulighed for at vurdere samspillet mellem forældrene.

Når forældrenes samliv ophører og uenigheder om vilkår for skilsmisssens, forældremyndighed, bopæl, samvær og bidrag opstår, møder forældrene systemet. Her i form af Statsforvaltningen, der

LAURAS SAG

Disse myndigheder og fagpersoner er involveret i de første 8 år af Luras liv i forbindelse med forældrenes omsorgssvigt og skilsmissekonflikt:

Fødeafdeling, sundhedsplejerske, Statsforvaltning, byretten, landsretten, fogedretten, politi, psykiolognævnet, fængsel, hospital, Retsmedicinsk Institut, Center for Seksuelle Overgreb, Socialforvaltningen, talepædagog, tandlæge, læge, psykolog, Børn- og ungeudvalg, børnesagkyndige, Ankestyrelsen, overvågere til 'overvåget samvær', netværksplejefamilie, familiebehandlere, terapeuter, Ombudsmand, EU.

træffer administrative afgørelser, der kan påklages til Ankestyrelsens Familieretsafdeling og i nogle tilfælde også indbringes for domstolene.

Domstolssystemet vil i disse sager ofte involvere både byret, landsret og fogedret. I enkelte tilfælde er sager også forsøgt indbragt for højesteret med ansøgning til procesbevillingsnævnet, eller man vil have kontaktet Folketingets Ombudsmand, for at få hans vurdering af sagen, eller EU-Parlamentet og diverse FN-komiteer.

Fogedretten foretager i flere tilfælde egne undersøgelser af sagerne – formentlig, fordi man ikke er overbevist om kvaliteten af den eksisterende sagsbehandling, men det er egentlig ikke fogedrettens opgave.

Retten til at klage, og få en afgørelse prøvet i flere instanser, er en grundlovssikret retssikkerhedsgaranti, men det skaber ikke ro for de børn, der er fanget i skilsmissekonflikter. De uheldige sideeffekter forværres af afgørelsernes meget forskellige kvalitet og fokus.

I enkelte sager har en forælder været idømt dagbøder eller været i fængsel, for ikke at udlevere sit barn til samvær, hvorfor kriminalforsorgen også har været involveret. Politiet vil i nogle af disse sager allerede tidligt have været inde over parternes samliv fx i forbindelse med husspektakler eller anklager om vold mv. I andre sager bliver politiet indblandet senere - i forbindelse med anklager om krænkelse af privatlivets fred, eller i de mere alvorlige sager som anklager om voldelige eller seksuelle overgreb mod børnene. Når der er anklager om seksuelle overgreb vil også Retsmedicinsk institut og Center for Seksuelle Overgreb have været involveret – ligesom barnet kan have været afhørt og undersøgt i et børnehus. Når et barn er fanget i en kompleks konflikt, vil barnet typisk have reageret med mistrivsel i en sådan grad, at også kommunen, i form af Socialforvaltningen, vil blive involveret. Socialforvaltningen har bemyndigelse og pligt til at træffe afgørelser om iværksættelse af foranstaltninger, der kan hjælpe barnet og skabe mulighed for sund udvikling og trivsel. Socialforvaltningen har imidlertid ikke bemyndigelse til at træffe afgørelse om samvær mv. medmindre barnet er anbragt. I flere af de sager, vi har kendskab til, har Socialforvaltningen/Børne- og ungeudvalget, for at få denne bemyndigelse, truffet afgørelse om anbringelse af et barn, for at beskytte det mod den anden myndigheds afgørelse.

Med myndighedernes indblanding møder barnet også en række af fagfolk, der med hver deres særlige faglighed undersøger og/eller behandler barnet. I de sager, vi har indblik i, er listen af fagfolk omfattende; Pædagoger, talepædagoger, tandlæger, psykologer, psykiatere, terapeuter, læger, børnesagkyndige, familiebehandlere og overvågere til 'overvåget samvær' – vel at mærke alle sammen i samme sag - men uden nogen umiddelbar forståelig sammenhæng imellem de forskellige igangsatte initiativer.

I tilfældet med Laura, som er beskrevet i tekstboksene, er det således slående, at en meget lang række myndighedspersoner er involveret i hendes sag - uden at hun får det bedre. På trods af, at man i en børnesagkyndig undersøgelse allerede, da hun er 3 år, konstaterer, at hun er et traumatiseret barn, iværksættes der til stadighed nye undersøgelser. Luras sag er et eksempel på, hvordan en sag kan 'køre i ring' hos myndighederne i årevis.

LAURAS SAG

I alt 30 fagpersoner og myndigheder er kommet med afgørelser og vurderinger af Laura og hendes sag - alene i de første 8 år af hendes liv - uden der tilsyneladende er sket en nævneværdig forandring for Lauras trivsel. Tværtimod kører sagen 'i ring'.

Her ses et udpluk:

Foster i 6. uge

Psykiatrisk sygeplejerske: Beskriver begge forældre som: *"svært belastede"* ifm. en undersøgelse på Psykiatrisk Skadestue.

2 år og 4 måneder

Sagsbehandler i Socialforvaltningen: I forbindelse med en børneundersøgelse: *"Forældrenes konflikt påvirker barnets identitet og selvopfattelse."* (Barnet kaldes to forskellige navne.) (...) *"på længere sigt vil der være åbenbar risiko for, at barnets sundhed og udvikling lider alvorlig skade."*

3 år og 6 måneder

Børnesagkyndig: *"Laura befinder sig i en meget vanskelig situation, hvor forældrenes vanskeligheder med at samarbejde påvirker hendes sundhed og udvikling. (...) Hun er for så vidt et traumatiseret barn, fordi omstændighederne omkring hende har været så tilstrækkeligt uforudsigelige og situationsbestemte på den ene side, og så følelsesmæssigt indgribende og markerede på den anden, at hun har skullet sætte sig udenfor sig selv for at finde et ståsted."*

3 år og 7 måneder

Socialforvaltning: Da Laura anbringes udenfor hjemmet: *"mor kan ikke varetage omsorgen for Laura så længe, der er samvær."* Mål for anbringelse: *"At Laura sikres ro og skærmes for konflikten mellem mor og far. At Laura ikke tilbydes kontakt til far, så længe hun fremstår utryk ved denne."*

5 år og 11 måneder

Rigsombud: *"Laura er en meget sart og følsom pige, Hun magter ikke store forandringer. Hun kræver tryghed, rutiner, gentagelser og forudsigelighed. Vi fraråder samvær mellem Laura og faren på nuværende tidspunkt."*

7 år og 1 måned

Ankestyrelsen: *"Vi har i dag bedt Rigsombuddet om at behandle sagen igen og iværksætte en børnesagkyndig undersøgelse, så Lauras perspektiv og synspunkter kan komme mere tydeligt til udtryk."*

8 år og 3 måneder

Børnesagkyndig: *"Idet Laura har ret til samvær med begge sine forældre, og med tanke på hendes identitetsudvikling, vil jeg anbefale, at der arbejdes målrettet frem imod at samværet med faren genoptages. Jeg forestiller mig en tilgang frem til næste sommerferie. "*

4. SAMMENFATNING AF UDFORDRINGER VED DE KOMPLEKSE SAGER

Følgende afsnit samler op på gennemgangen af sagsakterne og interviewene med de otte børn. Det giver et samlet overblik over de udfordringer, der er i sagsbehandlingen af de komplekse skilsmisser.

Sagerne udredes ikke ordentligt fra starten

Fælles for en række sager er, at de ikke bliver udredt ordentligt fra starten, og resultatet er, at afgørelserne baserer sig på et ufuldstændigt billede af barnets og familiens situation. Neden for skitseres en række barrierer herfor, men det er vigtigt at understrege, at problemet først og fremmest handler om at få sagerne belyst tilstrækkeligt og tidligt i sagsforløbet.

I de fleste sager er Statsforvaltningens fokus centreret om samværsforælders forhold. Hvis bopælsforælders forhold undersøges sker dette ofte først langt inde i et sagsforløb, der er præget af voldsom konflikt. I de fleste af de sager, vi har indsigt i, er der gensidige beskyldninger om psykisk sygdom, incest, vold og misbrug mm. Dette til stor skade for barnet der, nogle gange i mange år, lever i forskellige prøveordninger, mens det forsøges at kortlægge forældrenes psykiske habitus. Personlighedsforstyrrelse hos en forælder opdages langt fra altid i tide.

For det andet vil man i udredningen være tilbøjelig til at se på forældreevnen isoleret set hos hver af forældrene, men ikke på dynamikken i konflikten og samarbejdsklimaet mellem forældrene. Dermed kan man komme til at overse, at forældrene, hver for sig, godt kan have en udmærket forældreevne, men at deres samspil er så konfliktfyldt, at det er meget skadeligt for barnet at have samvær.

Vi har også gennemgået en række børnesagkyndige undersøgelser og kan på den baggrund – for det tredje – se, at kvaliteten af undersøgelserne i mange tilfælde er meget svingende. Især benyttes der meget forskellige metoder, uden at der redegøres for, hvilken metode der anvendes og hvorfor.

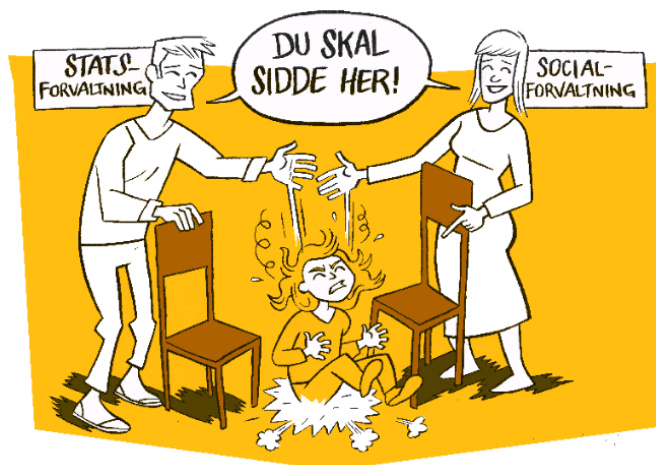
Ofte bliver der klaget over de børnesagkyndige undersøgelser, der desværre nogen gange viser sig at være behæftede med graverende fejl - uden at afgørelser, der er truffet på baggrund af fejlagtige undersøgelser, ændres. Det er i strid mod grundlæggende retssikkerhedsprincipper, da afgørelserne ofte vil have afgørende betydning for den ene forælders adgang til, og dermed også tilknytning til barnet.

Fravær af kontinuitet i sagsbehandlingen

Kendetegnende for de sager, vi har indblik i, er, at der er mange sagsbehandlere og fagpersoner inde over sagerne. Dette er ikke overraskende, idet sagerne verserer gennem mange år, men det er meget tydeligt, hvad det gør for sagsbehandlingen. Der mangler kontinuitet og sammenhæng i afgørelserne og dermed i barnets liv. Det er svært at se, hvem der har ansvar for et samlet overblik over sagsforløbet og sammenhængen i sagsbehandlingen. Dette gælder både mellem myndighederne, men i lige så høj grad internt i den enkelte myndighed.

Forskellige fagpersoner har forskelligt fokus, og derfor er de ofte ikke enige om, hvad der vil være den rigtige løsning i den enkelte sag. Dette er tydeligst i forholdet mellem Statsforvaltningen og Socialforvaltningen. Det skyldes, at myndighederne baserer deres afgørelser på to forskellige sæt love (et familieretligt fokus og et socialretligt fokus), og agerer derfor i hver sin 'silo'. I bedste fald er samarbejdet besværligt - i værste fald eksisterer det ikke. Systemerne, og herunder de børnesagkyndige undersøgere,

kan risikere at modarbejde hinanden, fordi der foretages undersøgelser med forskellige temaer og deraf følgende modstridende konklusioner, hvilket resulterer i modstridende afgørelser. Nogle gange modarbejder systemerne hinanden. Vi har kendskab til tilfælde, hvor Statsforvaltningen har truffet en afgørelse om eksempelvis samvær, som kommunen er uenig i, hvorefter kommunen vælger at anbringe barnet, for at overtage beslutningskompetencen om samvær.

Samarbejdet mellem de implicerede myndigheder bliver vanskeliggjort af bl.a. den manglende mulighed for at dele oplysninger, og dermed også forstå baggrund og bevæggrund for bl.a. igangsatte undersøgelser og trufne afgørelser. Statsforvaltningen kan fx ikke indhente akterne i en kommunal børnesag, for at belyse forhold omkring barnet, medmindre forældrene har givet deres samtykke.

Desuden kan man stille spørgsmålstejn ved, om det er relevant, at så mange forskellige myndigheder er involveret i sagerne. Et eksempel på en myndighed, som ikke forekommer relevant i forbindelse med sager om samvær, er fogedretten. Mange forskellige myndigheder øger i sig selv muligheden for, at en sag kører 'i ring', og at forældrene og børnene bliver kasterbold imellem de forskellige instanser.

Fokus på barnets trivsel og perspektiv forsvinder i de fleste sager

Myndighedernes fokus på barnets trivsel og perspektiv forsvinder i de fleste af sagerne, og barnets ret til to forældre overskygger i nogle tilfælde barnets ret til, at et godt børneliv kan udfolde sig med leg, udvikling, læring og trivsel.

Dette skyldes dels den myriade af myndigheder og fagpersoner, der er involveret og den deraf manglende sammenhæng i afgørelserne. Men også, at der er et politisk og til dels også lovgivningsmæssigt fokus på forældrenes ret til samvær med deres børn. I de sager, vi har kendskab til, er det tydeligt, at barnets ret til et liv, hvor det er muligt reelt at trives og udvikle sig, er forsvundet i hensynet til barnets ret til begge forældre, som formuleret i forældreansvarslovens § 19.

Særligt tydeligt er dette i forhold til de små børn. Ved gennemgang af sager, med små børn, kan vi se at praksis følger vejledningen; Små børn skal have hyppige samvær af kortere varighed med den forælder, de ikke bor hos. Men helt små børn skal også kunne udvikle basale færdigheder som at spise og sove, og de skal knytte sig til den primære omsorgsperson. Brydes rutinerne hele tiden, er der fare for, at børnene ikke får den nødvendige ro til at lære og udvikle sig. Risikoen er særlig stor i de komplekse skilsmisser, dels fordi relationen mellem forældrene er meget problematisk, dels fordi den ene eller begge forældre kan være udfordret af fx misbrug, psykisk sygdom og sårbarhed.

Børnene bliver ikke lyttet tilstrækkeligt til

Interviewene med børnene viser, at børnesamtalen er svær. Børnene oplever ikke altid at blive mødt respektfuldt og i øjenhøjde. De mangler trygge rammer omkring samtalen, og de er bange for, at informationerne går videre til deres forældre. De er også utrygge ved at skulle have, hvad de oplever som ansvaret, for de afgørelser, der siden træffes. Konsekvenserne er bl.a., at børnene udelader vigtige

oplysninger eller oplever ikke at blive lyttet til, hvilket efter afspejler sig i afgørelser, der fastholder børnene i en uholdbar situation.

Omvendt er det en meget stor lettelse for børnene, når de mødes respektfuldt, fatter tillid til den børnesagkyndige, tør åbne sig op, oplever at blive lyttet til, og oplever at afgørelserne rent faktisk afspejler deres behov. Interviewene peger desuden på, at der er et skisma mellem forældrenes retssikkerhed og beskyttelse af børnene (fortrolighed), idet forældrene har ret til at se notatet fra børnesamtalen efterfølgende. Dette skisma understreger behovet for gode rammer for afviklingen af børnesamtalen.

5. BØRNS VILKÅRS POLITISKE ANBEFALINGER

Siden år 2000 har der været en række evalueringer, konferencer, tiltag og notater, der har peget på problemet med, at børn kommer i klemme, i forbindelse med myndighedernes ageren, i komplekse skilsmisser. Imidlertid ser vi stadig problemer med et mangelfuldt samarbejde; Især er der behov for at styrke samarbejdet på sagsbehandlerniveau.

Børns Vilkår mener overordnet set, at der er brug for at tænke tværfagligt, på tværs af myndigheder, så børn i komplekse skilsmisser kan få bedre hjælp end de får i dag.

BARNETS RET TIL TRIVSEL SKAL IND I FORÆLDREANSVARSLØVEN

Barnets ret til sikkerhed, tryghed, trivsel og udvikling skal skrives ind i en formålsbestemmelse til forældreansvarsloven. Det vil i visse sager være nødvendigt, at myndighederne træffer beslutning om, at et barn alene skal have kontakt med den ene forælder, selvom begge forældre i princippet kan varetage deres opgave som forældre. Simpelthen fordi deres samspil er så problematisk, at barnet tager psykisk skade pga. den belastning forældrenes konflikt lægger på barnet. En sådan afgørelse skal træffes så tidligt som muligt og inden barnet tager skade – ikke først, når barnet har taget psykisk skade.

LAV EN SCREENING AF FORÆLDRENE

I de sager, hvor der er et højt konfliktniveau, og hvor der er anledning til bekymring for barnets trivsel, skal der, når der tegn på alvorlige problemer, hurtigst muligt foretages en screening af forældrene. Det giver myndighederne en indikation på, hvorvidt der er behov for yderligere udredning af mere psykologisk eller psykiatrisk karakter. Som det fremgår, af interviewene med børnene, er det ikke sjældent at fx personlighedsforstyrrelser hos mor eller far ikke opdages i tide.

UDRYKNINGSHOLD SKAL FORBEDRE HJÆLPEN

Vi foreslår, at et udrykningshold på tværs af myndigheder, lovgivningsmæssige og fysiske rammer rykker hjælpen ind i familien. Udrykningsholdet kan organisatorisk være en fremskudt indsats under Statsforvaltningen. Holdet skal sikre en hurtig indgriben, når samvær bryder sammen, og skal undersøge, hvad der er på spil i familien. Forløbene kan variere meget i intensitet og varighed. Hovedpointen er, at hjælpen er skræddersyet til den enkelte families behov og det skal sikre, at barnet ikke bliver kastebold mellem instanser. Det kræver én ansvarlig sagsbehandler, der skaber sammenhæng og kontinuitet, samt evt. en neutral støtte ved barnets side, der kan hjælpe med at skabe tryghed og overskuelighed. Teamets sammensætning bør afspejle, hvilke behov og problemstillinger, den enkelte familie har.

UDVEKSLING AF OPLYSNINGER MELLEM MYNDIGHEDERNE

Vi foreslår en lovgivning, der giver mulighed for direkte at udveksle oplysninger mellem myndigheder på skilsmisseområdet - uden at indhente samtykke - såfremt dette er nødvendigt af hensyn til at belyse barnets perspektiv. I den forbindelse kan man hente inspiration fra den lovgivning, der gælder for børnehuse, jf. Servicelovens § 49b og 50c, som giver politi/anklagemyndighed mulighed for at udveksle oplysninger. I dette tilfælde vil det være Statsforvaltning og kommunale myndigheder, der vil kunne udveksle oplysninger³.

HØJERE KVALITET I BØRNESAGKYNDIGE UNDERSØGELSER

En skærpselse af reglerne for oplysning om, hvilken metode der er anvendt til hver enkelt undersøgelse. Det bør klart fremgå, hvilken metode man har valgt at anvende til hver enkelt undersøgelse. Vi vil derudover anbefale, at man ikke alene beskriver og vurderer henholdsvis den ene og den anden forælders samspil med barnet, men også vurderer familien samlet. Endelig er det vores anbefaling, at der indføres en max sagsbehandlingstid på otte uger på behandling af klager over børnesagkyndige undersøgelser.

BEDRE BØRNEINDDRAGELSE

Børns Vilkår anbefaler følgende fem initiativer til at sikre en bedre børneinddragelse:

- Man bør altid invitere barnet til det antal samtaler, som der er brug for (i dag kommer børnene typisk til en enkelt samtale), og desuden sikre en kontinuerlig kontakt med barnet gennem sagsforløbet. Inddragelsen af barnet bør ses som en proces og ikke noget, der er afsluttet efter en enkelt samtale.
- Det tværfaglige møde med jurist og børnesagkyndig bør finde sted efter, at man har talt med barnet, for på den måde at bruge barnets perspektiv i rådgivningen til forældrene. Den tværfaglige arbejdsform, mellem juridisk sagsbehandler og børnesagkyndig, bør således anvendes til at vurdere, hvorledes barnets perspektiv bedst belyses, og hvordan myndighederne bedst muligt tager vare på barnet, når barnet direkte skal inddrages.
- Man bør arbejde med, at forlig og afgørelser om dele- eller samværsordninger evalueres og evt. justeres efter barnets behov efter en prøveperiode på et halvt år.
- Professionel bisidning bør være en ret for barnet i forældreansvarsloven på samme måde som i serviceloven så børn, i klemme mellem to forældre, får en neutral støtte og hjælp til at få deres stemme frem ved børnesamtalen.
- Initiativretten bør styrkes. Barnet bør som det første tilbydes en børnesagkyndig rådgivning, så barnets perspektiv og holdning kommer frem. Først derefter skal forældrene indkaldes til et møde, hvor barnets perspektiv drøftes, og der evt. indgås aftale om ændrede forhold for barnet. Hvis forældrene ikke ønsker dette, skal Statsforvaltningen have beføjelse til at rejse en sag af egen drift, så barnets trivsel kan sikres.

³ Muligheden for at udveksle oplysninger mellem kommune og politi/anklagemyndigheden, om bl.a. helbredsforhold, væsentlige sociale problemer, oplysninger om barnets eller den unges udvikling eller adfærd, familieforhold, sundhedsforhold, skoleforhold, fritidsforhold og venskaber, blev indført som en del af overgrebspakken i 2013, for at sikre en tidlig indsats og koordinering i sager, hvor man har viden eller mistanke om overgreb mod børn eller unge.

EN MERE ENKEL MYNDIGHEDSSTRUKTUR

Gennemgangen af sagsakter viser, at de mange involverede myndigheder, kan være med til at forlænge og komplicere sagsgangen. Børns Vilkår vil derfor pege på, at en mere enkel myndighedsstruktur, vil være en hjælp for de børn, der bliver kastebold mellem forskellige juridiske instanser. Især vil det være oplagt at sager om samvær, forældremyndighed og bopæl fremover ikke behandles ved fogedretten. Både af hensyn til en mere enkel myndighedsstruktur, men især af hensyn til børnene, der ikke bør hentes af fogeden til samvær.

6. APPENDIKS - INTERVIEW MED OTTE BØRN I KOMPLEKSE SKILSMISSE

I det følgende afsnit viser otte cases på grundlag af interviews med otte børn, hvorledes de komplekse skilsmisser opleves fra et barneperspektiv. Børnene er i alderen 13 – 19 år. Tre af børnene bor hos deres far, et barn har boet hos sin far, til hun blev 18 år, og fire af børnene bor hos deres mor.

Da netop denne gruppe af børn har været igennem mange samtaler og undersøgelser, og da de gennemgåede ikke har tillid til myndighederne, har det været en udfordring at rekruttere børn til denne undersøgelse. De børn, der har sagt ja til at medvirke, er børn, hvis forældre har haft kontakt med Børns Vilkår igennem længere perioder. I nogle tilfælde siden barnet blev født.

Børnenes motivation for at deltage har været, at de gerne har villet bidrage til, at andre børn ikke skulle igennem det, de selv har været udsat for. Vores force har været, at vi kommer fra netop Børns Vilkår og BørneTelefonen, som børnene har tillid til.

Inden selve interviewet er foretaget, har vi haft en grundig indledende snak med det enkelte barn om, hvad interviewet skulle bruges til og barnets mulighed for at stå af og sige fra undervejs. Børnene er blevet lovet, at de får mulighed for at gennemlæse deres interviews til godkendelse, inden vi bruger deres fortællinger. Børnene har selv bestemt, hvor interviewet skulle foregå. De har alle valgt, at det skulle foregå på deres bopæl. Interviewene har været af cirka 1,5-times varighed.

Louise og Jonas, 13 og 14 år

Louise og Jonas' forældre blev skilt, da børnene var ganske unge. Børnene boede hos faren og havde samvær med moren, der har en psykisk lidelse. Da børnene var 4 og 5 år, anklagede moren faren for vold og seksuelle overgreb og det betød, at børnene uden varsel blev anbragt på et børnehjem, mens sagen blev undersøgt. Børnene var bange for deres mor, og havde svært ved at fortælle myndighederne om deres angst. De har ingen kontakt til deres mor i dag.

”Hvem skal du hente?” spurgte jeg den voksne, der en dag var i børnehaven.

”Jeg skal hente dig, hvis det er dig, der hedder Louise”. Pædagogerne i børnehaven sagde: ”Ja, I skal bare ud og køre en lille tur.” Sådan skete det. Vi blev kørt hen på et hospital og forstod overhovedet ikke, hvad der skete,” beretter Louise, og fortsætter:

"Jeg husker, at jeg på hospitalet skreg og sparkede og alle lægerne blev nødt til at holde mig nede med deres arme, men det var fordi jeg havde ingen anelse om, hvad det var der skete. Eller hvorfor det var, de skulle bedøve mig eller noget som helst. Men der var vi så i tre dage, og jeg ved ikke...jeg kan ikke huske helt vildt meget, men det er fordi jeg ikke rigtig vidste, hvad der skete...de forklarede ikke noget," fortæller Louise.

Efter tre dage med undersøgelser, kom børnene på børnehjem, hvor de var i de næste otte måneder. "Vi spurgte hvorfor vi var der og det eneste, vi fik at vide, var: 'Det er så I kan få det bedre'. Det var lidt mærkeligt, for vi synes jo, vi havde det fint hjemme hos far. Og så blev vi ved med at sige: Hvornår må vi se vores far, hvornår må vi se vores far?'," fortæller Jonas.

Faren måtte besøge børnene overvåget i meget kort tid en dag om ugen efter der, ifølge børnene, var gået noget tid - måske en måned. Børnene var glade for, at de havde hinanden. For tiden på børnehjemmet husker de som svær.

Efter otte måneder droppes anklagerne mod far og børnene kommer hjem. Der får de for første gang en forklaring:

"Vores far sagde, at det var fordi, at vores mor havde sagt til dem, at vores far havde slået os og ikke var en god far. Det er sådan lidt sjovt, når det er vores mor, der ikke har været en god mor over for os. At det så er vores far, der bliver anklaget for ikke at være en god far. Så det var sådan lidt: 'Jamen, hvad? Hvorfor?'"

Louise og Jonas havde fortsat samvær med mor hver anden weekend, men brød sig ikke om at være hos hende, fordi hun opførte sig uforudsigeligt: I det ene øjeblik var hun rar og kærlig. I det næste kunne hun være rasende og krænke verbalt.

En dag kom en fra Statsforvaltningen hjem til børnene, da de var på samvær, som de valgte at betro sig til: "Hun var bedre end nogle af de andre, vi har talt om med i den her sammenhæng. Hun talte ikke ned til os. Jeg lagde ud med at sige til hende, hvor bange jeg var. Hun spurgte ind til, hvad jeg var bange for? Så sagde jeg, at jeg var bange for, hvordan min mor reagerer. Og så sagde jeg så til hende: 'Lover du mig, at intet af det her, vi to taler om, kommer vores mor til at høre?' Det lovede hun. Og så fortalte jeg så hvorfor det var jeg var bange og hvilken slags mor, vores mor havde været og det gjorde Jonas så også," fortæller Louise og Jonas supplerer:

"Jeg var bange, men af en anden grund. Jeg var næsten bange for at skade vores mor på en måde. Og efter alt, hvad hun havde gjort, så var jeg stadigvæk bange for at skade hende," fortæller han.

Konklusionen på undersøgelsen var, at børnene ikke længere skulle have samvær med moren. At det ikke var godt for børnene og deres udvikling. På det tidspunkt var børnene 8 og 9 år. I dag ønsker børnene ikke at have kontakt til moren.

Maria, 19 år

Forældrene blev skilt, da Maria var 10-11 år. Et års tid efter skilsmissen optrappes en konflikt mellem forældrene, der har kørt via Statsforvaltning og domstole i nu otte år. Kampen fortsætter og Marias yngre søskende er stadig klemmt mellem mor og far. Maria oplever en stor frustration over, at myndighederne ikke griber ind, på trods af underretninger og på trods af, at hun har gjort brug af barnets initiativret.

I det første stykke tid gik forældrenes samarbejde godt og de tre børn boede en uge hvert sted. På det tidspunkt gik det dårligt for Maria i skolen og hun drømte om at flytte tættere på sin veninde i Glostrup. Faren luftede, at Glostrup kunne være en mulighed og de to talte meget om, hvad der skulle til.

Maria fortæller om at få lov til at give sin mening til kende: "Jeg husker, at jeg bare gjorde alt hvad, jeg kunne for at komme derind (red: til børnesamtale i Statsforvaltningen). Og hvis jeg snakkede med nogle, så overdrev jeg altid lidt. Jeg kan faktisk huske, at det gik så vidt, at min far tog mig med på politistationen for at anmelde min mor for vold, for så var oddsene større for, at han kunne få adressen. Og det har han jo så også lykket med, kan man sige. På et tidspunkt havde jeg så stort et had til min mor - jeg har aldrig kunne forklare hvorfor. Jeg har haft nogle forestillinger i mit hoved om, hvordan hun havde været og det var bare slet ikke virkeligheden," fortæller Maria, der oplevede, at faren havde det sværest med at blive skilt:

"Jeg kan huske, at han tit sad og græd og viste rigtig meget svaghed over for os børn. Og det var jo også hårdt for os for vi tænkte: 'Ej, hvor er det synd for ham', for min mor havde ikke siddet og grædt foran os, så vi tænkte, at hun godt kunne klare det. Så et eller andet sted har det nok været en blanding af, at jeg har haft helt vildt ondt af min far og tænkt: 'Okay, der er en vej frem, hvis jeg hjælper min far og flytter derind'," fortæller Maria.

I løbet af alle årene var konfliktniveauet mellem forældrene meget højt. De talte dårligt om hinanden og havde en vedvarende kamp om samvær og bopæl. En kamp, der gik ud over alle børnenes trivsel. Maria har eksempelvis været hos tre-fire psykologer - en af dem foretog også en underretning.

"Han (far) har et meget voldsomt temperament og en dag havde jeg tegnet på mig selv. Det ville han ikke have. Så i stedet for at sige: 'Det skal du ikke', gik han ud og tog en skuresvamp og stod og skurede mig op og ned af armen, med den ru side, så jeg havde fået sår, som psykologen så. Men der skete aldrig noget mere," fortæller Maria.

"Faktisk er der sendt mange underretninger om ham uden, at der er sket noget. På min efterskole kunne de nemlig godt se, at jeg var i mistrivsel derhjemme. I løbet af de to år på efterskolen, har jeg talt med både børnesagkyndige og sagsbehandlere fra kommunen. Men der er ikke sket noget siden."

Maria fortæller, at mor og far ikke kan være i samme rum:

"Nogle gange har jeg ikke vidst konkret, hvad de var uenige om eller hvad de skændtes om. Men siden jeg var 12 år har de haft noget kørende, enten via kommunen eller Statsforvaltningen eller med domstolene. Det har de stadig den dag i dag. Nu handler det bare om min lillebror, som nu er 10 år."

Maria synes forældrenes konflikt har gjort livet svært:

"Jeg kan huske, at vi fik en akut tid på Københavns Kommune, hvor jeg også kom ind og snakkede med en eller anden, som lovede guld og grønne skove. Der skete bare ikke noget. Og mig og mine brødre har sendt børnenes initiativret ind til Statsforvaltningen. Der skete bare ikke noget," siger Maria, og tilføjer:

"Hvis vi nu havde et system med nogle mennesker, som lidt lyttede til børnene. Som kunne gennemskue dem og som tog sig tid. Så havde det måske været anderledes."

Hendes mellemste bror er kommet på efterskole, for børn med vanskeligheder, efter ikke at have haft en stabil skolegang i to år. Den yngste har bopæl hos faren og er på samvær med mor. Maria er bekymret for ham:

"Han lukker af for det hele. Det har han jo lært, at det var jo det han skulle. At indordne sig og tilpasse sig. Han går lidt mere med det indeni, det kan være lidt svært at gennemskue, hvordan han egentlig har det," fortæller Maria.

Mathilde, 18 år

Mathilde var syv år og hendes bror seks år, da forældrene blev skilt. Mathilde fik bopæl hos mor, men samvær med far. Faren udsatte børnene for psykisk vold og moren kæmpede i årevis en kamp for at forhindre samvær - men lykkedes ikke med det.

"Samværet var hver 14. dag indtil jeg skulle på efterskole. Og far kørte aldrig hjem til os for at hente os. For han måtte ikke komme der, hvor mor bor. Der var polititilhold. Så far holdt oppe ved skolen og så skulle jeg gå op ved skolen, for at blive hentet. Vi overnattede der også. Lillebror kunne ikke tåle det. Jeg var syv år og han var seks år, da de blev skilt. Og hver gang, vi kom hjem fra far, tisede lillebror i sengen om natten. Og det gjorde han ellers aldrig," husker Mathilde.

Mathilde fortæller, at børnene følte sig utrygge hos far:

"Min far havde et stort temperament. Sådan var det også, da vi boede derhjemme. Når han blev gal, gik der altid noget i stykker. Så blev fjernbetjeningen kastet – *alt* gik i stykker, så det ikke virkede. Og så sagde han alle mulige ting til os. Han kørte meget på lillebror," fortæller hun.

Mathilde kan ikke huske særligt meget fra samværene med far:

"Jeg kan huske, at jeg fik det rigtig, rigtig skidt, da jeg var 14 – 15 år. Og jeg var ellers glad – indtil jeg lige pludselig en dag fik det mærkeligt. Og jeg var ked af det hele tiden. Jeg havde fået sådan et flash back, hvor jeg lige pludselig kunne huske noget.... Så gik jeg i 14 dage for at finde ud af, om det var rigtigt.... Så spurgte jeg mor: 'Mor, er det rigtigt, at vi engang, da vi var ovre hos far, at han så havde taget en kniv og ville stikke den i sig selv, hvis vi ikke ville spise vores kartofler?' Det er sådan en historie, jeg lige pludselig kan huske," siger Mathilde, der husker, at faren ofte truede med at begå selvmord eller med at blive kørt over. Det gjorde børnene bange: "Men han gjorde det ikke, når der var andre voksne. Ingen vidste det," siger hun.

Mor kæmpede i årevis for at børnene ikke skulle på samvær:

"For mor kunne jo godt se, at hver gang, vi havde været ved far, så var vi mærkelige og vores adfærd var mærkelig. Det gav også problemer. Min mor havde svært ved at få tid - hun sad altid med de der sager. Hver dag. Vi blev nogle meget velopdragne børn. For mor skulle have ro til at lave alle de ting, der var vigtige," fortæller Mathilde, der også følte sig alene, fordi der var mange problemer med lillebroren:

"Ovre i skolen kørte de også på min lillebror, fordi han var ikke god nok til at læse og læreren mobbede ham. Det var en forfærdelig skole. Så lillebror var så ked af det. Og han havde det så dårligt. Så mor hun var nødt til at bruge rigtig lang tid på lillebror. Det kom oveni alle vores samværsager. Mor kæmpede mod skolesystemet, for lillebror han lærte ikke noget. Så sagde de han var dum, fordi han ikke kunne læse. Så han har flyttet rundt på mange folkeskoler. Der har været brugt rigtig, rigtig, rigtig meget tid på lillebror. Og der har jeg bare været alene," fortæller Mathilde.

Mathilde husker lidt fra mødet med myndighederne:

"Jeg kan huske, vi har været oppe og snakke med dem. Lillebror har sagt det, som det var: 'Jeg gider ikke se far.' Og jeg har været bange for, at far skulle finde ud af, at jeg ikke ville det. Jeg er faktisk også lidt i tvivl om, om jeg gerne ville se far lidt eller om jeg ikke ville gøre det. Måske var jeg i tvivl, fordi det var mærkeligt, hvis man ikke havde en far. At man ønskede, der var noget," fortæller Mathilde.

Skolegangen var svær:

"Der var ingen, der kunne se, jeg ikke havde det godt. Jeg var bare et mærkeligt barn. Jeg blev mærkelig.

Jeg havde én veninde i folkeskolen fra 4. til 8. klasse. Jeg ved, og jeg tror at hun godt ved, at vi var venner, fordi vi havde ikke andre. Det var derfor, vi var venner,” husker Mathilde.

Mathilde kom på efterskole, hvor hun fik mange gode venner og er i dag i gang med en universitetsuddannelse. Hun oplever, at faren er blevet mere rolig med årene og ser ham stadig – men forholdet er ikke tæt:

”Jeg tror, vi havde haft bedst af ikke at se far. For så kunne vi have set far, når vi blev voksne. Så kunne vi selv se, at han var en nar. Så kan man bare sige: ‘Nu gider jeg ikke høre på dig mere.’ Det kan man jo ikke, når man er barn,” siger Mathilde.

Sofie, 18 år

Sofies forældre blev skilt, da hun var seks år. Da faren giftede sig igen, flyttede moren fra Sjælland til Nordjylland med Sofies og hendes et år yngre bror, Marius. Børnene så deres far hver anden weekend og sideløbende kæmpede forældrene om forældremyndigheden. I dag er hun 18 år og oplever, at hendes mor gennem hele barndommen har været egoistisk og manipulerende og undrer sig over, at ingen gennemskuede det.

Sofies forældre blev skilt, da hun var seks år. Moren flyttede hurtigt sammen med en ny mand og børnene var sammen med deres far hver anden weekend, som Sofie husker som ‘rigtig hyggeligt’.

Tre år efter skilsmissen, fik faren en ny kæreste, som han giftede sig med nogle år senere:

”Min mor blev rasende. Hun satte mig og min bror til at finde ud af, hvad hun hed, hvor gammel hun var, hvor hun kom fra og om hun skulle have børn. Selvom hun boede sammen med sin ‘affære’, blev hun meget jaloux for at sige det mildt. Hun havde altid kunnet sno min far om sin lillefinger,” fortæller Sofie.

Omkring det tidspunkt, hvor faren fik en ny kæreste, flyttede moren til en gård i Nordjylland:

”Når jeg kigger tilbage, fik hun det til at lyde som om, at vi skulle flytte ud på landet, starte et nyt liv, finde et job, for der var ikke nogle jobs at få her på Sjælland. Men i dag tænker jeg over, om det var en slags kidnapning - inden for landets grænser. For det var sådan set så langt væk, hun overhovedet kunne komme. Min far fik ikke noget at vide, før det var for sent. Skolen var også overrasket over, at jeg ikke dukkede op til første skoledag, for min mor havde ikke meldt os ud. Vi flyttede bare,” fortæller Sofie.

Forældrene kæmpede, gennem alle årene, om forældremyndighed og børnebidrag. Sofie husker, at hun har været til børnesamtale i Statsforvaltningen:

”De spurgte om, hvordan jeg havde det hos min mor og hvordan jeg havde det hos min far. Og så spurgte de om, hvem jeg havde lyst til at bo hos... Så sagde jeg ‘mor’. Det sagde jeg, fordi jeg ikke kendte til andet. Jeg var bange. Også for hvad min mor tænkte og for hendes reaktioner. Jeg kan huske, at da jeg boede i Holbæk med min mor, boede min bror og jeg på værelse sammen. Og en nat kunne min bror ikke sove, og jeg lod som om, at jeg sov. Min mor kom ind og skældte ham ud og sagde, at han bare skulle sove. Og så tog hun et tøjdyr, en af hans højtelskede bamser, og klippede den i stykker foran ham. Jeg klamrede mig til min bamse, Peter-Kanin, og lukkede øjnene og prøvede at glemme det. Men det kan jeg ikke,” fortæller Sofie.

Kampen mellem forældrene har i høj grad bestået i, at faren har forsøgt at få børnene væk fra deres mor, og moren har forsøgt at holde børnene fra faren:

”..... hun har holdt os væk fra samvær. Og hun har også manipuleret os til at holde os væk. Hun har sagt flere gange, at: ‘Nej, det var ikke så sjovt at være på weekend hos far, vel?’ Og hun har også holdt os væk fra nogle rejser, som vores far havde arrangeret for os i hans weekender. Jeg kan også huske, at min mor

var ret sur, da Statsforvaltningen havde bestemt, at vi skulle holde fødselsdag hos min far. Min mor sagde, at vi ikke skulle have gaverne med hjem til hende og var meget sur på min far. Min bror og jeg var ret bange for hende, så vi sagde, at vi ikke ville holde fødselsdag hos vores far igen."

Sofie trivedes ikke i Nordjylland. Hun blev mobbet i skolen, havde ingen venner og lukkede sig inde i sig selv:

"Jeg skulle selv lave min konfirmationskjole for ellers kunne jeg ikke få en tur på tre uger til USA. Jeg måtte kun komme med, hvis jeg lavede min egen kjole. For kjoler var dyre. Jeg kunne vælge mellem en stor fest eller en lille fest og en rejse. Og så valgte vi en lille fest, så det blev bare mig, min mor, min bonusfar, min bror og min bonusfars forældre. Men hun fik jo børnebidrag fra min far og kunne spare sammen til nye biler. Det var brugte biler, men fede stadigvæk fede biler. Hun løj for mig og min bror," siger Sofie.

Et halvt år efter konfirmationen, blev Sofie smidt ud hjemmefra:

"Min mor fortalte mig, at de tre grunde var, at jeg ikke passede mine pligter, at jeg ikke var social og at jeg ikke lavede mine lektier. Men jeg lavede mine lektier så godt jeg kunne. Jeg var bare dårlig i skolen, fordi jeg havde dårlig selvtillid. Mine pligter passede jeg lige så godt som min bror, og det sociale - det var pga. mobning. Så jeg ved ikke hvorfor, hun smed mig ud. Og jeg ved det stadigvæk ikke."

Sofie fik én time til at pakke i: "Så satte jeg mig på et tog alene, og jeg fik ikke nogle pladsbillet, så jeg måtte skifte pladser lidt undervejs," husker Sofie.

Undervejs ringede Sofie til sin far og fortalte, at hun kom forbi:

"Okay, hvor længe bliver du?", spurgte han og så sagde jeg, at jeg flyttede ned til ham. Han var meget forbavset og blev meget glad. Min bonusmor grinede sådan set."

Da Sofie flyttede, begyndte tingene at gå meget bedre. Blandt andet sørgede kommunen for, at Sofie kom i en ungegruppe med andre unge, der af forskellige årsager havde det svært:

"I starten var jeg meget indadvendt og turde ikke rigtig åbne mig op, fordi jeg var bange for, at folk vil gøre nar ad mig. Men folk modtog mig med åbne arme, og jeg begyndte at blive bedre i skolen igen og lå øverst i min klasse. I 9. klasse fik jeg også fighter-prisen. Det er en speciel pris, som min lærer havde lavet," fortæller Sofie.

Sofies mor sendte aldrig Sofies ejendele og heller ikke hendes pas. Derfor måtte hun og faren gå rettens vej for at få tingene retur:

"Hun afleverede først mit pas og mit tøj, da jeg vandt i retten. Men mange af mine ting, har jeg måttet smide ud, for hun havde opbevaret det i garagen, hvor taget var utæt."

I dag drømmer Sofie om at gennemføre en studentereksamen og blive forsker. Hun er usikker på, om hun vil have børn, da hun er bange for, at hun ligner sin mor. Og så savner Sofie sin bror, som hun ikke har set siden, hun blev smidt ud for fem år siden:

"Jeg ved ikke, om han har fået hjælp ligesom jeg har. Jeg tror, han har det sindssygt dårligt. Jeg tror faktisk, han render rundt med en lille depression. Når jeg bliver 18 år har jeg tænkt mig at tage op til Nordjylland og sige: 'Hej Marius, hvordan går det? Jeg elsker dig.'," siger Sofie.

Anna, 16 år

Annas forældre blev skilt, da hun var to år og forældrene kæmpede i årevis gennem Statsforvaltningen og andre instanser om samvær. En kamp, der har betydet, at Anna har svært ved at mærke sig selv, fordi hun er vokset op med at skulle balancere sine ord og handlinger.

"Min mor fortalte mig i går, at jeg som femårig kunne finde ud af at sige: 'Statsforvaltningen'," fortæller Anna, hvis forældre blev skilt, da hun var to år. Anna boede hos sin far i fem dage og hos sin mor i ni dage, men faren ønskede at ændre samværet til syv - syv. Det var, ifølge Anna, det kampen handlede om. En kamp som, ifølge Anna, stod på gennem det meste af Annas barndom og med 13 forskellige retssager.

"Jeg tror, jeg var inde til børnesamtale i Statsforvaltningen to-tre gange," fortæller Anna.

Forældrenes kamp om samvær lå, ifølge Anna, som et: 'Koldt tæppe over hele familien'. Mange var involverede på begge sider, og fronterne var trukket op. Anna var også meget påvirket af konflikten:

"Jeg følte næsten, at det var sådan en afhøring hver gang jeg skiftede fra mor til far og så videre. Det var sådan; 'Hvad har du så lavet hos far?' og så skulle man så fortælle og omvendt, men mere: 'Hvad siger han så om mig' og sådan. Jeg tror faktisk kun, at jeg har fortalt, hvad der var godt for ligesom at vise, at den anden ikke er så ond, som de går og tror. Uanset om jeg var det ene eller andet sted, var der bare rigtig dårlig stemning, hvis man omtalte den anden part. Og det var virkelig hårdt," fortæller Anna.

Når Anna ser tilbage kan hun se, at der ikke var levnet hende meget plads til at mærke sig selv:

"Man bruger så meget energi på at tænke: 'Hvad tænker mor, hvad tænker far, hvis jeg gør sådan her'. Man vil bare gerne være på begge side. 'Man vil ikke vælge side, vel?' Så jeg tror, at inde i mig - var det kun mor og far, jeg tænkte på, ikke på mig selv. Overhovedet.Og jeg synes det er vildt, at ens forældre kan tage det fra en, at man ikke kan finde sig selv (græder, red.) - for det er vel næsten den vigtigste opgave, man har som forældre," siger Anna.

Anna var til børnesamtale to-tre gange:

"Begge mine forældre sagde: 'Sig hvad DU vil'. Men man kan jo godt mærke undertoner og der kom kommentarer som: 'Nå, men kunne det ikke være godt, hvis det kunne komme til at blive sådan her, hvis du nu kom til at sige det her'? Man kunne bare mærke, hvad de mente. Det var lidt mærkeligt at sidde derinde og skulle tale om sine følelser til et menneske, som man ikke kender. Jeg ville hverken sige det som min far synes, eller det som min mor synes. Jeg kan simpelthen ikke huske, hvad det var, at jeg endte med at svare. Det føltes som om, der stod to og hev i en fra hver sin side med meninger og holdninger," fortæller Anna, der rent faktisk ikke vidste, og ikke ved den dag i dag, hvad hun ville: "Det har altid handlet mere om, hvad alle andre gerne ville," forklarer hun.

Anna mener, at det kunne være en god idé bare at lade børn, hvis forældre er i højkonflikt, bo et sted konstant. Og så kan barnet tage frem og tilbage, som han eller hun vil:

"Jeg tror virkelig, det er vigtigt at finde ro ét sted. Jeg kunne simpelthen mærke spændingerne, hvis de var i samme rum til fx en klassekomsammen. De sad der i hvert deres hjørne. Og man kunne simpelthen ikke tillade sig at gå frem og tilbage hele tiden. Når jeg tænker tilbage, er alting gråt. Fordi alt kørte rundt i hovedet. Jeg havde rigtig svært ved at sove. Den kørte bare på højtryk hele tiden," fortæller Anna, der mener, at forældre i skilsmisse må: 'Stramme balderne'.

"For mine forældre har det været sådan noget med hævn. At man gerne vil irritere den anden pga. ting, den anden part har gjort. Man bliver nødt til at tænke på, at man ikke kan ramme forælderen - uden også at ramme barnet," siger Anna.

Anna mener, at forældre skal have mere hjælp til at få det til at fungere, når de bliver skilt:

"Hvis de kommer ned og siger: 'Vi vil gerne skilles' og hvis man så allerede der giver dem en form for psykolog, terapeut, som kunne tale med dem om, hvorfor de gerne vil skilles. Om de har overvejet konsekvenserne for børnene og alt sådan noget. For lige at sætte tankerne i gang. Og hvis de så kan mærke, at de gerne vil skilles, så kan de, når de er blevet skilt, så komme tilbage og snakke videre om det. Det vigtigste er bare at få den der tankegang i gang: 'Prøv lige at overveje, hvad det gør ved dine børn'. Det synes jeg virkelig er en vigtig sætning, som alle forældre burde lære. Hvis det ikke går så godt, burde der være en coach, der har styr på familiens situation, som kan hjælpe. På den måde bliver det ikke retten og juridisk og alt muligt," siger Anna.

Julie, 17 år

Julie var fire år, da hendes forældre blev skilt. Hun har en bror og en lillesøster, niårige Mia, som moren har fået med en tidligere kæreste samt tre mindre søskende, som faren har fået med sin nye kone. Julie er meget bekymret for sin lillesøster, der i perioder trives rigtig skidt pga. store konflikter mellem mor og søsterens far. Ifølge Julie har kampen om forældremyndighed smittet negativt af på hende og resten af familien.

"..... han (lillesøsterens far) var helt skudt i låget. Jeg ved ikke så meget, men jeg ved, at min mor og ham har været meget oppe at skændes. Og så har han ringet til mig midt om natten og fortalt mig, at min mor var luder og alt muligt. Og der var jeg ikke så gammel. Det er meget, sådan, alle mulige ting, som er sket i deres forhold, som er gået ud over mig," siger Julie, der fortæller, at moren og lillesøsterens far har været oppe at slås om forældremyndigheden. En kamp, der er smittet af på hele familien:

"Det er hundrede procent gået ud over min lillebror og mig.....Min mor er rigtig dårlig til at skjule sine følelser, så når hun er ked af det, så kan man godt mærke det. Men hun er en stærk kvinde, så hun klarer det," fortæller Julie.

Noget af det, Julie oplever har været hårdest, er, at papfaren, ifølge Julie, har løjet:

"De (Statsforvaltningen, red.) skulle tjekke lidt mere op på min papfar, for han har sagt rigtig mange ting som ikke var rigtigt. Sagt, at mig og min bror var psykisk ustabile - alt muligt, for at få min lillesøster hjem til sig. Men i virkeligheden er det ham, der er psykisk ustabil. Jeg har haft det rigtig svært ja, men det er, fordi jeg ikke rigtig kan finde mig selv. Men det tror jeg også skyldes teenagealderen, hvor man skal finde ud af, hvem man er. Og der skal ikke være voksne, som ikke kan finde ud af det, der skal fortælle en, hvordan man skal opføre sig. Min mor blev totalt gjort til grin derinde og hun var i hvert fald rigtig ked af det. Hun ville aldrig gøre noget, der kunne såre mig eller min søster. Hun vil os kun det bedste. Hun havde også overvejet at tage mig med ind, så jeg kunne fortælle dem min historie," siger Julie.

Ifølge Julie var søsteren meget påvirket af at se sin far. Ifølge Julie ryger han hash, slås med sin nye kone, foran børnene, og overholder ikke aftaler. Julie fortæller, at faren også har smidt lillesøsteren ind i en væg:

"Hendes krop klør, når hun er stresset. Så hver gang hun havde overtøj på, smed hun det og skabte sig. Og blev ved med at skrike - indtil det stoppede med at klø. Og så det, at vi måske skal til det igen. Hvis hun skal til at se ham igen, så bliver jeg i hvert fald gråhåret. Det bliver overhoved ikke rart at være her igen, hvis det sker på samme måde. Så finder jeg et andet sted at bo. Jeg kan ikke holde det ud. For det går så meget ud over mig og min lillebror, og vi har fået nok. Det har stået på i et år nærmest. Det er først nu hun – hun har ikke sovet i sin seng i et år – det er først nu, hun kan begynde at gøre det," fortæller Julie, der kan mærke en tydelig forandring på søsteren, nu da faren ikke har samvær:

"Da hun så ham, mente de, at hun havde ADHD på fuld spring. Nu er hun helt normal. Hun har det godt, hun er klog, hun vil gerne tingene," fortæller Julie.

Papfaren har genoptaget sagen og Julie er bekymret for, om søsteren skal på samvær igen:

"..... hun vil egentlig gerne (besøge ham), for hun har fået en ny lillesøster derhjemme, men alligevel ved hun også godt, at han ikke passer ordentligt på hende. Jeg tror også, det er fordi, at min mor har sagt det til hende. Min bror har sagt det til hende, men hun har ikke rigtig hørt efter. Men jeg har sat mig ned med hende og forklaret det hele. Jeg har fortalt hende, hvordan jeg har haft det med det hele. Når jeg har haft en kæreste har jeg for eksempel forklaret hende, at jeg har slået op med ham, fordi han ikke passer ordentligt på mig. Jeg har sagt fra, for hvis man elsker hinanden, så passer man på hinanden. Og han har ikke kunnet passe på dig. 'Jeg er sikker på, at han elsker dig, men han passer ikke på dig.'," fortæller Julie.

Ifølge Julie har søsteren: 'Vidst været inde hos myndighederne':

"Men der har hun lukket fuldstændigt af og ikke sagt noget. Men nu har min mor sagt, at hun måske skal ind og snakke med dem igen. Og der har hun sagt: 'Bare rolig mor. Jeg skal nok fortælle dem alt sammen'. Det er jo også et tegn på, hvor meget hun har udviklet sig," siger Julie.

Julie kan se, at søsteren har brug for et mandligt forbillede i sit liv:

"Så derfor har vi søgt sådan noget: 'Børnenes voksenvenner', men der var ikke særlig mange mænd, så det har hun ikke kunnet få. Men der er faktisk en her i gården, som gerne vil være hendes voksenven, som synes hun har en mega god personlighed. Så de har været i biografen et par gange. De hygger sig rigtig meget," fortæller Julie.

Jasmin, 16 år

Jasmin var tre-fire år, da hendes forældre blev skilt. Hendes far havde et alkoholmisbrug og var i perioder hjemløs. På et tidspunkt fik han en ny kæreste og søgte om mere samvær med Jasmin og hendes lillesøster. Jasmin oplevede på intet tidspunkt at blive lyttet til og troet på. Hun oplevede ingen kommunikation mellem Statsforvaltningen og Socialforvaltningen.

"Min mor ville i udgangspunktet gerne se ham. Og hvis vi sagde, at vi gerne ville se far, så gjorde vi det. Hun ville bare gerne have, at vi skulle have et sted at være. Hun ville ikke overlade os til ham, hvis ikke han havde et sted at være. Det var også derfor, hun hjalp ham med at finde en lejlighed oven på os, for så var han tæt på os," fortæller Jasmin.

Jasmin beskriver sin fars hjem, gennem tiderne, som meget beskidt og sparsomt indrettet. Ofte var der ikke tænkt over indkøb og mad. Da faren får en ny kæreste, begynder han at søge om både samvær og bopæl:

"Så fik han en kæreste, som han bor med nu. Stadigvæk. De driver deres egen lille bodega – sjovt ikk? Og hun hader min mor som pesten. Hvorfor, det ved jeg ikke. Min far har nok fortalt alt muligt pis. Min mor og jeg er hundrede procent sikre på, at det er hende, som har opfordret min far til at søge om forældremyndigheden. For det er aldrig en tanke, han selv har haft. For jeg tror godt, han ved, at han ikke var i stand til det," siger Jasmin.

Jasmin husker, hvordan det var at være til børnesamtale i Statsforvaltningen:

"Jeg var bange for at komme til at sige for meget godt om den ene. Eller hvis jeg kom til at overdrive lidt, ville jeg være bange for, at hun ville afgøre ud fra det. Det er overhovedet ikke naturligt at sidde derinde. Hun fik mig overhovedet ikke til at føle: 'Prøv nu at høre her, vi skal nok finde ud af det'. Hun sad bare sådan her (trommer med fingrene på utålmodig vis) og bare skrev ned. Det var mere sådan, jeg følte, at jeg

blev angrebet og skulle sige, hvem jeg ville bo hos. Det var min mor, jeg helst ville bos hos, men samtidig kunne jeg også få en tendens til at savne min far. Det sagde jeg også til dem, men at jeg vidste jo godt, at hvis jeg valgte at bo hjemme hos ham, så ville jeg ikke være den, jeg var nu. Det er så vildt at tænke på, hvis jeg havde været ved ham, så tror jeg, at jeg var gået ned med depression,” siger Jasmin.

Jasmin fortalte i samtalen med den børnesagkyndige, at faren havde krænket lillesøsteren seksuelt. Men der skete ikke mere i den sag. Statsforvaltningen foretog ikke en underretning til kommunen⁴.

Efter års tovtrækkerier, der har indbefattet; Overvåget samvær med faren, børnesamtaler og hjemmebesøg, kom sagen for retten, som stadfæstede, at pigerne skulle have bopæl hos moren. I dag har lillesøsteren næsten ingen kontakt til faren. Jasmin besøgte ham indimellem.

⁴ Børns Vilkår har haft adgang til sagsakterne.